

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΕΙΧΕ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ πέρασε από μάνα σε κόρη κανονικά – φυσιολογικά θα έλεγα, αν δεν ήταν αυτό καθαυτό αφύσικο για μας. Και πήγαινε στην πρώτη κόρη μονάχα. Έτσι, τουλάχιστον, ήξεραν μέχρι τότε αυτές που το κληροδοτούσαν. Κι αυτή η κληρονομιά, λόγω του ότι ήταν πέρα από τα όρια του φυσικού κι επομένως κάτι που θα μπορούσαν κάλλιστα οι «έξω» να το πάρουν πιότερο σαν στίγμα παρά σαν χάρισμα, κρατιόταν από τις κτήτορες της μυστικής, ακόμη κι από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς τους. Πατέρας, αδέρφια, σύζυγος ή άλλα παιδιά ποτέ δε μάθαιναν τίποτε. Το 'ξερε μονάχα αυτή που το 'δινε κι αυτή που το 'παιρνε – κι όποια γριά τύχαινε να είναι ακόμη στη ζωή και ν' ανήκει σ' αυτή την «αλυσίδα». Η κόρη που το κληρονομούσε, το αργότερο μέχρι τα δυο της χρόνια, είχε συνειδητοποιήσει ότι ήταν «αλλιώτικη» κι ότι αυτό έπρεπε να κρατηθεί μυστικό. Ανάμεσα σ' αυτή και τη μάνα της. Και προσκολλιόταν πάνω στη μάνα και όμοιά της με μια παθολογική εξάρτηση. Ήταν η μυρουδιά, έλε-

γαν γελώντας οι ανίδεοι ένα γύρο. Κι αυτό ακριβώς ήταν...

Όμως ο Χρίστος, γιος της Μαρούς, μιας τέτοιας «αλ-λιώτικης», είχε την τύχη –ή την ατυχία– να μοιραστεί την ίδια μήτρα με την πρωτοκόρη και πρωτότοκη Αντιγόνη, στην οποία περνούσε κανονικά και σύμφωνα με το νόμο αυτής της παράξενης αλυσίδας το γνώρισμα της μάνας τους.

— Κόρη, να σου ζήσει! είχε πει συγκρατημένα η μαμή βγάζοντας στο δικό μας κόσμο την Αντιγόνη, κι η Μαρού είχε κοιτάξει τη μάνα της.

Αυτές ξέρανε από πριν ότι μέσα της υπήρχε κορίτσι. Όπως επίσης ξέρανε ότι υπήρχε κι ένα αγόρι εκεί. Όμως δεν είχαν πει τίποτε. Ούτε τώρα είπαν τίποτε. Κι όταν η μαμή φώναξε «Παναγιά, βοήθα! Έχει κι άλλο!», η Μαρού ξανακοίταξε σιωπηλή τη μάνα της.

— Αγόρι! αναφώνησε αυτή τη φορά η μαμή βλέποντας να ξεπροβάλλει το φύλο του δεύτερου μωρού. Συγχαρητήρια! και στρεφόμενη προς την πόρτα φώναξε στο νεαρό πατέρα που ξενυχτούσε απ' έξω: Λουκή! Τον έκανες το γιο!

Χαρά για το Λουκή, που ήθελε αρσενικά, κληρονόμους του ονόματός του. Άλλωστε, ο Λουκής Μανίκας δεν είχε και τίποτε άλλο σπουδαίο ο ίδιος να κληροδοτήσει στα παιδιά του. Εργάτης ήταν, όπως κι οι περισσότεροι εκεί στο Πυργί. Όλοι τους δούλευαν στις φυτείες μαστίχας, που άρχιζαν μόλις τέλειωναν τα σπίτια του χωριού τους.

Όμορφο το χωριό τους. «Το πιο όμορφο σ' ολόκληρη τη χώρα της μαστίχας», όπως είπε δεκάξι χρόνια αργότερα κι ένας κοσμογυρισμένος ξένος, αφού περιδιάβηκε αργά τους στενούς πλακόστρωτους δρόμους σταματώντας κάθε λίγο και λιγάκι περισπούδαστα κάτω από τις

καμάρες ή μπροστά στις σιδηρόδετες πόρτες των σταχτόχρωμων ξυστών σπιτιών του, που στολίζονταν με αναρριχητικά φυτά γιομάτα λουλούδια. Μετά κατέληξε στο κάστρο τους, ένα μεγάλο τετράγωνο γενοβέζικο πύργο με επάλλξεις από πελεκητή πέτρα, που φιλοξενούσε στα ριζά του το «λιβάδι»,* ίδιο με τη στενή πλατεία του Παλάτσο Βέκκιο. Έτσι τους είπε και γι' αυτό ο ξένος. Τι ήθελε ακριβώς να πει κανείς τους δεν κατάλαβε. Όλοι τους πάντως ήταν εκεί τότε. Σ' αυτό το «λιβάδι». Μικροί και μεγάλοι. Γιόρταζαν το πανηγύρι τους. Όλοι με τα καλά τους. Και πιο πολύ οι νέοι. Ο Χρίστος, δεκάξι χρονών παλικάρι, είχε βάλει κι αυτός τη λευκή βράκα του και το κοντό μαύρο γιλέκο, αλλά δεν περιδιάβαινε με τ' άλλα παλικάρια. Είχε σταθεί παράμερα και κατασκόπευε τη δίδυμη αδερφή του, την Αντιγόνη. Εκείνη, όπως όλα τα κορίτσια, έκανε βόλτες στην πλατεία με την παρέα της, ανταλλάσσοντας χαιρετισμούς με τις άλλες κοριτσιστικές συντροφιάς, με ασπροκέντητο καπελάκι σε σχήμα γόνδολας, μακριά λευκή πτυχωτή πουκαμίσια δεμένη σφιχτά στη λεπτή μέση της με κόκκινο ζωνάρι κι από πάνω ένα επίσης λευκό φαρδυμάνικο γιλέκο, που στο στήθος μπροστά σκεπαζόταν από ένα τετράγωνο κεντημένο πανί γαντζωμένο από τις δυο πάνω άκρες του στους ώμους. Όλες τους στολισμένες με χάλκινα κοσμήματα και χάντρινα φυλαχτά, που έπεφταν βαριά πάνω στην πλουμιστή τους μπροστέλα. Και δώστου να λικνίζεται παιχνιδιάρικα το μακρουλό καπελάκι τους πάνω στο κοντοκομμένο με αφέλειες μαλλί τους. Της Αντιγόνης ήταν χρυσαφί. Το μαλλί.

Κι ο Χρίστος ήταν ξανθός. Όπως η Μαρού, η μάνα τους. Από τα άλλα τους αδέρφια –τρία κατοπινά αγό-

* πλατεία

ρια— μόνο αυτός κι η Αντιγόνη είχαν κληρονομήσει το ξανθό της. Το ξανθό — και το κρυφό της γνώρισμα. Όπως είχε γίνει πιο πριν μ' αυτήν και με τη μάνα της. Και για μεν το τελευταίο δεν ήξερε η Μαρού αν το είχε κανείς άλλος απ' αυτούς στον κόσμο, όμως το ξανθό της ήταν σίγουρα μοναδικό, τουλάχιστον εκεί, στον τόπο τους. Να, ο Χρίστος της. Όσο και να 'θελε να μένει απαρατήρητος, για να κατασκοπεύει την αδερφή του —τι πάθος με την αδερφή του αυτό το παιδί, Θε μου φύλαγε!— δεν τα κατάφερνε. Τα μαλλιά του, ίδιος χείμαρρος, ξεχώριζαν μέσα στη μελαχρινάδα των συντοπιτών τους· ξεχώριζαν και χύνονταν ακράτητα κάτω από το μικροσκοπικό καλπάκι του, που αγωνιζόταν να κρατηθεί στη θέση του.

Αλλά, ακόμη και να μην ήτανε τα μαλλιά του, από την Αντιγόνη δε θα μπορούσε να κρυφτεί ο Χρίστος. Έφτανε να κοιτάξει προς το μέρος της κι εκείνη αμέσως έπιανε τη ματιά του. Από μικροί το είχανε αυτό. Πάντα ένιωθαν τη ματιά ο ένας του άλλου. Όμως αυτό ήταν το κατάδικό τους μυστικό. Ούτε η μάνα ούτε η νεφέ τους το 'ξερε. Όπως δεν ήξεραν και τ' άλλα τους... Και τώρα την κοιτάζε συνέχεια ο Χρίστος. Κι εκείνη γύριζε και του 'στελνε από μακριά ένα χαμόγελο. Ο αδερφός της τότε κατσούφιαζε και πήγαινε ακόμη πιο παράμερα, κοιτάζοντας καχύποπτα τις παρέες με τα παλικάρια, που συνέχιζαν να περιδιαβαίνουν κεφάλια και να τραγουδούν αργόσυρτους σκοπούς στα κορίτσια, που προσπερνούσαν ή κάθονταν στα πέτρινα πεζούλια κατά μήκος του τείχους.

Τα κορίτσια άκουγαν τα τραγούδια των νέων σεμνά και φρόνιμα, απόλυτα ευχαριστημένα απ' αυτές τις απλοϊκές εκδηλώσεις θαυμασμού. Όμως όλα τ' αγόρια μία είχαν κατά νου όταν τραγουδούσαν. Το σπάνιο εξωτικό πουλί του Μανίκα. Την Αντιγόνη τη χρυσομαλλούσα, που αυτή τη χρονιά είχε στο καπελάκι της μια λευκή με-

ταξωτή κορδέλα με κρόσσια ως τους ώμους — σημάδι πως είχε φτάσει κι αυτή σε ηλικία γάμου, έτοιμη πια να γίνει γυναίκα ενός απ' αυτούς.

Τη μέρα που της πέρασε η μάνα της την κορδέλα στο καπελάκι της, η Αντιγόνη έβαλε τα κλάματα. Εκείνη δεν ήθελε να παντρευτεί ποτέ και ν' αποχωριστεί τη μάνα της και το Χρίστο της. Η Μαρού είχε ρίξει ένα άγριο βλέμμα στον πρώτο γιο της, που πάλι (!) ήταν εκεί, μες στα πόδια τους. Κι αφού τον έδιωξε με τρία απανωτά νοήματα —δεν έλεγε να καταλάβει με το πρώτο, το στουρνάρι, Θε μου συγχώρα!— αγκάλιασε την Αντιγόνη και της διπλοϋποσχέθηκε ότι, σαν παντρευόταν, δε θα την άφηνε να μείνει στο σπίτι της πεθεράς της.

— Κι ο Χρίστος; ρώτησε η Αντιγόνη.

— Κι αυτός θα παντρευτεί, όταν έρθει ο καιρός του, είτε μασημένα η Μαρού.

— Και δε θα φύγει από κοντά μας. Έτσι, μάνα;

— Έτσι, είπε ξανά μασημένα η Μαρού.

Το να είναι η κόρη της κολλημένη σαν στρείδι πάνω της το 'βρισκε φυσικό η Μαρού. Κι η ίδια έτσι ήταν με τη δική της μάνα, μα αυτό δεν την εμπόδισε να παντρευτεί και να κάνει οικογένεια. Όμως ο Χρίστος ήταν άντρας. Τι ήθελε με την αδερφή του και τη μάνα του συνέχεια; Όσο ήτανε μικρός, δεν πείραζε. Τη βόλευε κιόλας, γιατί έπρεπε να τον δασκαλεύει. Βλέπεις, το είχε πάρει κι αυτός! Πρώτη φορά στα χρονικά να το πάρει αγόρι από μάνα. Όμως ήταν κι η πρώτη φορά που γεννιόνταν δίδυμα στην οικογένειά τους.

— Μπορεί έτσι να γίνεται όταν κάνεις διπλάρια, προσπάθησε να ερμηνεύσει το γεγονός τότε η μάνα της.

Ήταν σοφή η μάνα της, η Σάρα, όπως την έλεγε ο κόσμος. Κι ήταν σοφή γιατί είχε την ικανότητα να βρίσκει δικές της εξηγήσεις σε όλα όσα συνέβαιναν στον κόσμο

τους και ιδιαίτερα ν' απαντά σε όλες τις ερωτήσεις που της έκανε πρώτα η κόρη της και μετά τα δίδυμα της κόρης της. Ήταν ο παντογνώστης, ας πούμε, μέντορας της αλυσίδας. Ένας ρόλος άγουρος και τυχαρπαστος, μιας και η ίδια είχε προλάβει να μαθητεύσει κοντά στη δική της μάνα και μέντορα μόλις μέχρι τα επτά της χρόνια.

— Κοίταξε μονάχα μην ξεμπροστιαστεί ο μικρός..., είχε συμβουλέψει τότε την κόρη της για το Χρίστο. Δεν ξέρεις ποτέ με τ' αγόρια...

Κι η Μαρού πήρε από την αρχή κοντά της αγόρι και κορίτσι, κι έμαθε και στους δυο πώς να κρύβουν το «μυστικό» τους. Στην αρχή σαν παιχνίδι, μετά σαν απειλή. Κανείς δεν έπρεπε να μάθει τίποτε. Κι εκείνα είχαν δεχτεί την παράξενη κληρονομιά τους με ξεχωριστή ωριμότητα για την ηλικία τους. Όμως έτσι γινόταν πάντα μ' αυτά τα παιδιά. Μόνο που αυτή η επίγνωση της ιδιαιτεροτητάς τους τα έκανε απόμακρα ακόμη κι από τα ίδια τους τ' αδέρφια.

«Τυχερή η Αντιγόνη που θα 'χει ένα αδέρφι να μοιράζεται το μυστικό της» είχε σκεφτεί η Μαρού στην αρχή, αναλογιζόμενη τη δική της μοναξιά όταν ήταν μικρή. Όμως, όταν έφτασαν τα δίδυμά της στα δώδεκα κι ο Χρίστος δεν έδειχνε καμία διάθεση να συγχρωτιστεί με τ' άλλα αγόρια, άρχισαν να τη ζώνουν τα φίδια τη Μαρού. Το ίδιο και τη μάνα της. Άλλωστε, ο Χρίστος ήταν κοινό τους θέμα, όπως κι η Αντιγόνη – και κοινή τους ανησυχία από τότε που τα δίδυμα είχαν γίνει τεσσάρων, γιατί από τότε είχε αρχίσει ο Χρίστος να δυσκολεύει το ήδη δύσκολο έργο τους. Όμως έλπιζαν μέχρι τώρα οι δυο γυναίκες πως είχαν το χρόνο και τη φύση με το μέρος τους.

— Μάνα, είπε η Μαρού σε μια από τις πολλές διαβουλεύσεις τους για το Χρίστο, δε λέει να ξεκολλήσει από τη φούστα μου, και κοίταξε τη Σάρα μ' εκείνο το βλέμμα

που άφηνε να ειπωθούν βουβά κι όλα όσα άλλα βρίσκονταν πίσω από τα μάτια.

— Τη δικιά σου ΚΑΙ της Αντιγόνης, τόνισε εντελώς περιττά το δεύτερο εκείνη και συνέχισε λες και σκεφτόταν φωναχτά: Πρέπει να ξεκόψει από μας τις γυναίκες ο Χρίστος, όσο είναι καιρός ακόμη...

Τ' άλλα αγόρια της Μαρούς, αν και μικρότερα, δούλευαν κιόλας εργάτες κοντά στον πατέρα τους. Ο Χρίστος όλο δικαιολογίες ήταν για να μη φεύγει από το κονάκι τους. Πότε ο φράχτης τους ήθελε φτιάξιμο, πότε η σκάλα, πότε τούτο, πότε τ' άλλο. Κι όταν τέλειωναν αυτά, καθόταν δίπλα στην Αντιγόνη και ζήτηγε τη βελόνα της! Κι αυτή τη βελόνα την έπιανε πιο επιδέξια απ' όλα τα εργαλεία που χρειάζονταν για τα μαστορέματά του.

Την πρώτη φορά που τον είδε η νενέ του με τη βελόνα στο χέρι, κόντεψε να πάθει συγκοπή. Ούτε δέκα δεν ήταν ο εγγονός της τότε. Άνοιξε το στόμα της και, μην μπορώντας να βγάλει άχνα από την ταραχή της, του άρπαξε το κέντημα από τα χέρια και του 'ριξε μια σβερκιά που τον έκανε να πέσει με τη μούρη στο πάτωμα. Η Αντιγόνη μπήγοντας σπαρακτικές κραυγές στάθηκε μπροστά στον αδερφό της προσπαθώντας να τον προφυλάξει από την αγριεμένη γριά. Ευτυχώς, ο πατέρας τους δεν ήταν στο σπίτι να δει τα «ρεζιλίγια» του Χρίστου. Και τα τρία μικρότερα αγόρια δέρονταν εκείνη την ώρα –σαν κανονικά αρσενικά– έξω στην αυλή. Οι τρεις γυναίκες του σπιτιού είχαν τώρα ένα ακόμη μυστικό να μοιράζονται με το Χρίστο. Κι όσο ο καιρός περνούσε, έμαθαν να μην ξενίζονται με την κλίση του στη βελόνα.

Από την άλλη, ο Λουκής κρατούσε μια παράξενη στάση απέναντι στον πρώτο του γιο. Από την αρχή, από τότε ακόμη που ήταν μια σταλιά μωρό ο Χρίστος, ένιωθε λειψός ο Λουκής μπροστά του. Η αρχοντική λευκάδα, τα

κατάξανθα μαλλιά και τα γαλάζια μάτια τού παιδιού τού προκαλούσαν μιαν ακαταμάχητη συστολή απέναντί του. Άσε που η Μαρού το είχε πάρει κι αυτό όπως και την κόρη της από δίπλα. Και με την Αντιγόνη ο Λουκής ένιωθε αυτή τη συστολή. Άλλωστε, έμοιαζε με το Χρίστο. Δίδυμα, βλέπεις. Όμως εκείνη ήταν κορίτσι... Γυναίκα, βρε παιδί μου, και ποιος καταλαβαίνει τα θηλυκά... Άσε που ήταν κολλημένη από τα γεννοφάσκια της κιόλας στη Μαρού. Χμ, λες κι ήταν κόρη μονάχα εκείνης. Αλλά σόι το βασίλειο... Κι η Μαρού ποτέ δεν έφυγε από την ποδιά της μάνας της. Μήπως κι όταν παντρεύτηκαν, δεν αναγκάστηκε να γίνει σώγαμπρος; Δεν ήθελε ν' αφήσει η Μαρού τη χήρα μάνα της, που με τη σειρά της δεν ήθελε ν' απομακρυνθεί από τον τάφο της δικής της μάνας, λίγα μέτρα πιο κει από το παραθύρι της κάμαράς της. Σόι το βασίλειο, σου λέω. Κι αυτός τότε είχε δεχτεί να μείνει στο πατρικό της Μαρούς. Φτάνει η κόρη της Σάρας να γινόταν δική του.

Δική του... Παρ' όλα τα σμιξίματά τους, η Μαρού έμενε πάντα απόρθητη. Παρ' όλα τα ηδονικά βογκητά που την έκανε να βγάζει στην αγκαλιά του, πάντα έμενε στο τέλος ατσαλάκωτη κι απόμακρη. Ίσως γι' αυτό και να τη λάτρευε τόσο πολύ ο Λουκής. Ίσως και γι' αυτό να της είχε αφήσει το Χρίστο, μόλις την είδε να τον διεκδικεί με τον ίδιο ζήλο όπως την κόρη της. Να τον έχει κι αυτόν στην απόλυτη δικαιοδοσία της. Όμοιος ομοίω. Ευτυχώς όμως του είχε κάνει τα άλλα αγόρια –συνηθισμένα αρσενικά και μελαχρινά σαν του λόγου του–, στα οποία έπαιζε το ρόλο του πατέρα-αφέντη κανονικά κι όπως έπρεπε. Μερικά δειλινά μόνο, στην προσπάθειά του να υπερνικήσει αυτό το κράτημα προς το Χρίστο, περνούσε στην αντίπερα όχθη – με το σχετικό ρακί για βοήθεια. Έβαζε τότε τις φωνές στον «ξασπρουλιάρη σαν τη μάνα του» και

στις τρεις «ξιπασμένες πριγκίπισσες», που τον κανάκευαν πιότερο από τον κύρη του σπιτιού τους! Κι όταν αργότερα πλάγιαζε με τη Μαρού, την έπαιρνε με άγρια, απελπισμένη ορμή προσπαθώντας να γκρεμίσει και το δικό της αόρατο φράγμα, που τον κρατούσε μακριά –και τόσο κοντά της– το ίδιο σταθερά και μαρτυρικά όλα αυτά τα δεκαεφτά χρόνια. Η Μαρού όμως ποτέ δεν του αντιστάθηκε, ποτέ δεν τον πολέμησε για να του δώσει στο τέλος την ικανοποίηση της νίκης. Πάντα τον άφηνε να μπαίνει μέσα της ελεύθερα κι εύκολα, υγρή και έτοιμη, παίρνοντας πρώτη εκείνη αυτόν που ήθελε να την πάρει.

Όμως έτσι ήταν οι γυναίκες σαν τη Μαρού. Θηλυκοί επιβήτορες. Κι η μάνα της, η Σάρα, ήταν έτσι. Και πριν απ' αυτή η δική της μάνα. Κι ήταν μια μακριά αλυσίδα γυναικών, της οποίας κανείς δεν ήξερε τον πρώτο κρίκο ή ποια ήταν αυτή που είχε κληρωθεί πρώτη «αλλιώςτικη». Ακόμη κι η Σάρα δεν ήξερε πολλά για τη δική της μάνα. Μόνο όσα χρειάζονταν για να κρατάει μυστική την ιδιαιτερότητά τους. Άλλωστε, μόνο μέχρι τα εφτά της, όπως είπαμε, αυτή την είχε κοντά της. Έπειτα απόμεινε μόνη. Μόνη αυτή μες στα χαλάσματα και στους νεκρούς που είχαν αφήσει πίσω τους οι Τούρκοι κατακτητές φεύγοντας από το χωριό τους...

Το Μάρτη του 1822 είχαν αρχίσει όλα. Τότε που ο Λυκούργος Λογοθέτης από τη Σάμο αποβιβάστηκε στο Κοντάρι της Χίου με δυόμισι χιλιάδες άντρες. Οι Τούρκοι αιφνιδιάστηκαν και αμπαρώθηκαν μέσα στο φρούριο. Οι Χιώτες στα σπίτια τους. Βλέπεις, μέσα στο μπουντρούμι του φρουρίου οι Τούρκοι κρατούσαν ομήρους σαράντα έξι προκρίτους από την προηγούμενη χρονιά, που είχε αρχίσει η ελληνική Επανάσταση. Οι χωρικοί όμως, τους οποίους για εννιά μήνες τώρα ο Βαχίτ πασάς, ο διοικητής

της Χίου, τους είχε με το βούρδουλα κι έσκαβαν την τάφρο του φρουρίου, δέχτηκαν σαν σωτήρες τους Σαμιώτες και τελικά παρέσυραν με τον ενθουσιασμό τους και τους υπόλοιπους. Όμως τη Μεγάλη Πέμπτη στο λιμάνι της Χώρας άραξε τουρκικός στόλος από έξι τρίκροτα και είκοσι έξι φρεγάτες. Εφτά χιλιάδες Τούρκοι βγήκαν στη στεριά και έσπασαν γρήγορα κάθε αντίσταση. Οι Χιώτες έτρεχαν να βρουν καταφύγιο σε βουνά, λαγκάδια, σπηλιές, δάση, πλεούμενα... Πολλοί αναζήτησαν σωτηρία σε σπίτια ξένων υπηκόων ή σε προξενεία, που όμως συχνά οι Τούρκοι τα παραβίαζαν – τον πρόξενο της Δανιμαρκίας, ως φιλέλληνα, τον ανασκολόπισαν. Ανήμερα το Πάσχα δεκατρείς χιλιάδες Τούρκοι έσφαξαν και έκαψαν τρεις χιλιάδες Έλληνες που είχαν καταφύγει στη Μονή του Αγίου Μηνά. Την επόμενη μέρα την ίδια τύχη είχε το χωριό Άγιος Γεώργιος, μετά η Νέα Μονή, το Ανάβατο... Την έβδομη μέρα ο Καρά Αλής έβγαλε ντελάλημα ότι θα χορηγούσε αμνηστία στους υπόλοιπους Χιώτες, εάν επέστρεφαν στα σπίτια τους και παρέδιδαν τον οπλισμό τους. Έπεισε μάλιστα τους προξένους της Αγγλίας και της Αυστρίας να πάνε το μήνυμα σ' όλο το νησί. Κι εκείνοι –πιστεύοντας πως κόμιζαν ειλικρινή υπόσχεση– μήνυσαν στους Χιώτες να επιστρέψουν, γιατί θα τους συγχωρούσαν οι Τούρκοι. Κι οι Χιώτες τούς πίστεψαν. Ε, ό,τι είχε γίνει είχε γίνει. Άλλωστε, εκείνοι ποτέ πριν δεν είχαν αντιταχθεί στην Πύλη. Μήπως την προηγούμενη μόλις χρονιά δεν είχαν αρνηθεί τις πατριωτικές προτάσεις του Τομπάζη, που εμφανίστηκε στο νησί τους με έντεκα υδραίικα μπρίκια, εφτά σπετσιώτικα και τρεις φαριανές γαλέρες; Και, μόλις εκείνος αναγκάστηκε να φύγει, αυτοί δεν έδωσαν στους Τούρκους νέες εγγυήσεις της νομιμοφροσύνης τους, ένα σωρό χρήματα, ομήρους κι όλα τους τα όπλα; Μέχρι και τους σουγιάδες που έκοβαν το ψωμί τους